

Nr 47

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner
angående utskottets rätt att erhålla tillgång till
handlingar för dechargearbetet.*

I de likalydande motionerna nr 258 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* och nr 326 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping hemställs »dels att riksdagen måtte uppdraga åt konstitutionsutskottet att utarbeta förslag till ny lydelse av § 105 regeringsformen som ger konstitutionsutskottet rätt att erhålla tillgång till i princip alla statsrådsprotokoll, dels ock att riksdagen måtte för sin del antaga förslag till lag om ändring i sekretesslagen så att konstitutionsutskottet får rätt att av annan myndighet utbekomma i princip alla allmänna handlingar som utskottet behöver i sitt dechargearbete». — Motiveringen är tryckt i *första* kammaren.

Gällande bestämmelser

Enligt regeringsformen 105 § åligger det konstitutionsutskottet att äska de protokoll som blivit förda i statsrådet. Undantag görs för vissa protokoll som upprättats i ärenden rörande rikets förhållande till främmande makt. Dessa protokoll äger utskottet äska allenast i vad angår visst av utskottet uppgivet mål. Om så sker skall Konungen pröva om hinder möter för protokollets överlämnande till utskottet. Protokollet får dock inte vägras utskottet med mindre utrikesnämnden erhållit tillfälle att yttra sig i saken. Protokoll i kommandomål må kunna fordras endast i det som rör allmänt kända och av utskottet uppgivna händelser.

Beträffande konstitutionsutskottets rätt att från departement och andra myndigheter utfå andra handlingar än statsrådsprotokoll finns inga särskilda föreskrifter. Utskottet har givetvis samma rätt som envar att ta del av handlingar hos myndigheterna. Frågan huruvida utskottet i sin egenskap av statlig myndighet äger tillgång även till myndigheternas sekretessbelagda handlingar är mera svårbedömd. Sekretesslagen har visserligen icke omedelbart avseende på myndigheternas tillgång till handlingar hos varandra men enligt uttalande i tryckfrihetsförordningens förarbeten får de anses återverka även i detta avseende (prop. 1948: 230, s. 123). Vissa stadganden har tillkommit som medger myndigheter en vidare tillgång till handlingar än den som tillkommer envar. Sålunda medger 38 § andra stycket sekretess-

lagen domstol vidsträckt befogenhet att erhålla tillgång till eljest sekretessbelagda handlingar. Även i andra lagar har intagits stadganden som tillerkänner befattningshavare i offentlig tjänst en privilegierad ställning, exempelvis i lagen om allmänt kriminalregister och i taxeringsförordningen. I vilken mån statliga myndigheter även bortsett från dessa särskilda stadganden har en vidare rätt att ta del av sekretessbelagda handlingar än den som tillkommer enskild är icke helt klart.

Författningsutredningen

I sitt år 1963 avgivna betänkande angående Sveriges statsskick (SOU 1963: 16 och 17) föreslog författningsutredningen att konstitutionsutskottet skulle erhålla ovillkorlig rätt att för granskning utfå samtliga protokoll i regeringsärenden. Vidare fann utredningen att utskottets rätt att utfå bilagor till protokollen över beslut i regeringsärenden och samtliga övriga till ärendena hörande handlingar borde fastslås i författningen.

Vissa kommittéuttalanden

I en av offentlighetskommittén år 1964 framlagd diskussionspromemoria hade kommittén i ett utkast till ny lagstiftning intagit en bestämmelse enligt vilken allmän handling skulle tillhandahållas annan myndighet, om ej därigenom något skulle röjas som enskild meddelat i förtroende och det ej heller eljest skulle lända det allmänna eller enskild till synnerligt men. Enligt kommitténs uppfattning uttryckte detta förslag vad som i allmänhet redan kunde anses gälla beträffande sekretess mellan myndigheter. Kommittén uttalade även att det kunde visa sig lämpligt att införa stadgandet om sekretess mellan myndigheter i en framtida lag om förvaltningsförfarandet.

Besvärssakkunnigas förslag till lag om förvaltningsförfarandet (SOU 1964: 27) innehöll icke någon bestämmelse om sekretess mellan myndigheter.

I offentlighetskommitténs år 1966 framlagda slutliga betänkande med förslag till ny lagstiftning om offentlighet och sekretess (SOU 1966: 60) intog kommittén inte någon bestämmelse i ämnet. Kommittén, som förutsatte att frågan skulle bli föremål för fortsatt uppmärksamhet i samband med spørsmålet om framtida bestämmelser för förvaltningsförfarandet, uttalade, att den inte ansåg frågan om tillhandahållande av handlingar åt förvaltningsmyndigheter ha ett så nära samband med de frågor kommittén haft i uppdrag att utreda att kommittén ansåg sig böra framlägga ett förslag i ämnet.

Motionerna

Motionärerna anför att de i regeringsformen 105 § föreskrivna inskränkningarna i riksdagens rätt att utfå protokoll funnits i grundlagen alltsedan 1809. Det synes emellertid i dag knappast överensstämma med modernt synsätt vad gäller riksdagens uppgifter i förhållande till regeringen att den senare på detta sätt kan undandraga det utskott som skall granska dess verksamhet vissa handlingar. Konstitutionsutskottet bör ha en i princip oinskränkt rätt att få ta del av alla regeringshandlingar. Därest inskränkande regler av hänsyn till rikets yttre säkerhet bedömes såsom ofrånkomliga, får saken ordnas på annat sätt. Föreligger sådant fall måste det vara fråga om så viktiga och för riket betydelsefulla avgöranden att det synes naturligt att även representanter för riksdagen är insatta i frågeställningen. Avgörandet om saken skall kunna tas upp till granskning bör då ligga hos ett riksdagsorgan, ej hos regeringen som skall bli föremål för granskningen.

De nämnda bestämmelserna i § 105 regeringsformen är enligt motionärernas mening i behov av en översyn och modernisering. Även om det nuvarande dechargesystemet kommer att bibehållas blott under en kanske begränsad tid, bör likväl dessa regler omedelbart ändras så, att riksdagen får full insyn vid sin granskande uppgift. Konstitutionsutskottet torde kunna utarbeta erforderliga ändringsförslag, så att dessa kan antagas första gången vid 1968 års riksdag.

I motionerna anföres vidare att de behandlade reglerna har återverkningar i andra avseenden, där det är både möjligt och önskvärt att åstadkomma omedelbara förändringar utan den omgång som är ofrånkomlig vid grundlagsändringar. Grundlagen reglerar endast konstitutionsutskottets tillgång till statsrådsprotokollen. Utskottets granskning fordrar emellertid att utskottet får tillgång också till de till respektive ärende hörande akterna och eventuellt andra handlingar i Kungl. Maj:ts kansli, vilka belyser konseljärendet i fråga och regeringens handlande i detta. Det finns inga regler som möjliggör för utskottet att utbekomma allmänna handlingar vilka inte är tillgängliga för envar. Otvivelaktigt behövs sådana för att trygga konstitutionsutskottets tillgång till alla de dokument varav det kan ha behov i dechargearbetet. Nuvarande ordning möjliggör för exempelvis verkschef eller vad gäller handlingar förvarade i Kungl. Maj:ts kansli för vederbörande statsråd att besluta att konstitutionsutskottet ej skall få ta del av handlingar som finns hos myndigheter och som måhända kan vara besvärande på ett eller annat sätt för någon regeringsmedlem.

Motionärerna anser att lagregler nu bör införas som ger konstitutionsutskottet rätt att för sitt dechargearbete av statlig myndighet inklusive Kungl. Maj:ts kansli erhålla alla nödiga handlingar, som erfordras för detta

arbete. En inskränkning torde till en början ej kunna undvikas, nämligen den att handlingar som gäller sådana mål i särskilda statsrådsprotokoll som undantagits konstitutionsutskottet ej behöver överlämnas till utskottet. I och med att § 105 regeringsformen ändras, kan emellertid detta undantag bortfalla. Enligt motionärernas mening är det riktigast att ifrågavarande regler införes i sekretesslagen.

Utskottet

Frågan om nya regler för konstitutionsutskottets dechargeverksamhet har under senare år varit föremål för ingående överväganden, i första hand inom utskottet men även genom författningsutredningen och i grundlagberedningen. Under innevarande års dechargearbete genomförde utskottet en försöksverksamhet med beaktande särskilt av de önskemål om en starkare inriktning på administrativ granskning, som sedan länge framförts och som uttalats även av författningsutredningen.

I förevarande motioner hemställs om en revision av bestämmelserna i 105 § regeringsformen om utskottets skyldighet att granska statsrådsprotokollen och rätt att utfå dessa samt om införande av regler om rätt för utskottet att även utbekomma sådana handlingar utöver protokollen, som utskottet har behov av i dechargearbetet. Dessa frågor är i och för sig av största vikt. Att utskottet erhåller erforderligt underlag för sin granskning är uppenbarligen en förutsättning för dennas bedrivande. Vid ställningstagandet till motionärernas hemställan bör emellertid beaktas vad nyss sagts om de aktuella reformsträvandena inom utskottet och även det fortsatta arbetet inom grundlagberedningen. En allmän revision av bestämmelserna om utskottets dechargegranskning är ofrånkomlig i samband med en total författningsreform och kommer att övervägas av grundlagberedningen. Det förslag som framläggs kommer självfallet att noga granskas med ledning av utskottets erfarenhet. De frågor, som motionärerna upptagit, kommer därvid att beaktas. Något praktiskt behov av att redan nu taga ett särskilt initiativ beträffande dessa spörsmål föreligger inte.

Mot den angivna bakgrunden hemställer utskottet,

att motionerna I: 258 och II: 326 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson*, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, Dahl*, Hernelius, Sörenson, Dahlberg och Dahlén; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, von Friesen, Henningsson, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Larsson i Luttra, Werbro, Boo och Werner*.

* Ej närvarande vid justeringen.